

Bújj valahová, dögös rothadás!
 Hát elmenését csak sirassa más!
 Nézz a szemünkbe, szűs, csontos halál!
 A szegények vad hahotája vár!
 Amíg itt vagyunk addig itt vagyunk,
 s ha itt se vagyunk csak itt maradunk!
 Nyaggass! Dagassz! Vérezz meg, gyatra sors!
 Tüdőnk! Izmunk! Mindhiába romolsz!
 Jajszót belőlünk, merthogy menni kell,
 soha se halltok, mindünk énekel!
 Az öröklétünk lepra nem lepi!
 Golyót, szuronyt a testünk kiköpi!
 Hát úgy megnéziünk, hogy nyegsz, felvakogsz,
 gyáva zsványunk, ki rablétre fogsz!

A Z Í R Ó I Á L N É V

Irta: SÁNDOR LÁSZLÓ

Az írói álnév használata régi, az irodalom kezdeteinél kell keresnünk gyökereit. Az önként felvett vagy mások által adományozott álnevek már a legrégibb görög irodalomban is előfordultak (Homeros, Hesiodos, stb.), de fokozott mértékű használatuk csak az utóbbi századok során terjedt el. Ma már jóformán alig van író, aki ne élt volna az írói álnév, betűjegy vagy más jel használatával. Az anonim cikkek pedig — különös-képpen az ujságírás terén — ma már a legtermészetesebb dolgok közé tartoznak, kivált Nyugaton.

Az írói álnév használatának különfélék az okai. Ezek részben lélektani, részben társadalmi, illetve politikai természetűek. Ezen kívül természetesen, még a legkülönbözőbb okait ismerjük az írói álnevek használatának.

Nálunk igen gyakran az írók idegen hangzású családi neve szolgáltaott okot az írói álnév felvételére (Petrovics-Petőfi, Grosschmid-Márai, stb.). Számos író előszeretettel használ álnevet olyankor, ha bizonyos munkáját kisebb jelentőségűnek, vagy csekélyebb értékűnek tartja, mint irodalmilag esetleg már fémjelzett neve alatt megjelent egyéb írását. Közismertek például Gárdonyi Géának a magyar parasztot karrikirozó Görekönyvei. Ezeket Gárdonyi nem saját írói neve alatt adta ki. Bizonyára azért, mert e munkáit könnyebb fajsúlyuaknak tartotta. Hasonló az eset Rákosi Viktornál, aki humoreszkjeit Sipulusz név alatt adta közre. Vanak írók, akik több álnevet is használnak. Különböző műfajú írásaikat más-más néven írják.

Kezdő írók — nyilván álszeméremből vagy félnélségből — szintén szívesen bujnak az álnév védelmet nyújtó lárvája mögé. Ezek később, ha „beérkeznek“, rendszerint megtartják álnevüket, noha rangretettségtől az első sikerek után igyekeznek megszabadulni. A befutott író neve t. i. olyan, mint holmi bevezetett, jó márkájú cég neve. S tekintettel arra, hogy a mai irodalmi termelésben is az ujkori gazdasági élet törvényei ér-

vényesülnek, a könyvkiadó csak abban az esetben tudja az író művét használni, ha azt a szerző közismertté vált márkás nevén adhatja ki. Ez az oka annak, hogy az írók „beérkezésük” után is megtartják írói álnevüket, még akkor is, ha erre különben nincs is szükségük. Nevük márka lett. Energia-befektetésük meghozta a kellő eredményt. Fémjelzett nevük jó reklámul szolgál — esetleg kevésbé értékes — további munkáiknak is.

Ennek a merkantil szellemnek az eluralkodását tapasztalhatjuk az irodalmi termelés minden vonalán. Erre utal egyébként a többi között *Robert David* különös esete is.¹ Robert Dávid 2-3 évvel ezelőtt Prágában megjelent szonettjei és villoni modorban írt balladái a cseh irodalomban a szenzáció erejével hatottak. A szerző neve ugyanis ismeretlen volt, a versek azonban tartalmuk és formai tökélyük miatt céhbeli költőre vallottak. Robert David *Keserves balladái* így máról-holnapra az érdeklődés homlokterébe kerültek, a kötet negyedév alatt három kiadást ért el. Mindenki a szerző után kutatott. Végül kiderült, hogy az ismeretlen álnév mögé a modern cseh líra egyik vezető tagja rejtőzött. Önreklámmal, misztifikációval vádolta a kritika. Mi tagadás: nem ok nélkül. Ha a versek a költő saját neve alatt jelentek volna meg, távolról sem lett volna olyan visszhangjuk, mint így. Az ismeretlen név és a kiforrott versek között tántorgó úr azonban felébresztette a közönség érdeklődését. A kísérlet jó üzleti fogásnak bizonyult, a kiadónak pompásan jövedelmezett, a költőnek azonban nem hozott erkölcsi sikert. A költő célja különben nem tisztázódott. Nyitott kérdés ma is: személytelenül akart-e hatni vagy az álnév mögé buvást önreklámnak szánta-e?

Az önmegtartóztatásnak, az egyéni elismerésről és sikerről való lemondásnak legszebb példája, ha az író személytelenül akar hatni. A *Szülőziai dalok* szerzője, a nagyszerű *Petr Bezruc* jut eszünkbe, aki évtizedekig meg tudta őrizni teljes rangrejtettségét, csakhogy versei, melyek a sziléziai bánya- és kohó-munkások kidalolatlan fájdalmainak és panaszaiknak adtak hangot, elevenebben, a költő személyétől teljesen elvonatkoztatottan hassanak. Bezruc mondanivalóját fontosabbnak tartotta, mint saját személyének előtérbe helyezését, mint az egyéni dicsőséget és hírnevet.

A teljes személytelenségbe való burkolózás a „hallhatatlanság” fumi-gálását jelenti. Valamely gondolat vagy eszme fanatikus megszállottai képesek csak erre, akik vállalják az egyéni aszkétizmus minden következményét azért, hogy a leirt ige, gondolat, eszme a lehető legtárgyilagosabb és személytől elvonatkoztatottabb formában érvényesüljön, hasson és töltse be a kovász szerepét.

A személytelenség vállalásának beteges formája is ismert az irodalomban. Nálunk például *Thaly Kálmán*, történelmünk kuruc-labanc vonatkozású adatainak kutatója és feltárója, lelkesedésében és fanatizmusában odáig ment, hogy saját versei közül néhányat kuruc költeményként tüntetett fel gyűjteményében. Az angoloknál hasonló természetű eltévelyedés áldozata lett *Macpherson*, az Ál-Ossian. A cseheknél pedig *Václav Hanika*, a neves cseh régiségbuvár és szlávista, aki az u. n. königinhofi és grünbergi kéziratok hamisításával jegyezte be nevét az irodalomtörténetbe.

Az írói álnév használatának társadalmilag legindokoltabb formája, ha az író kényszerűségből, a politikai és szociális helyzet szorításának en-

gedve rejtőzik álnév mögé vagy teljes névtelenségbe. Bizonyos igazságok leszögezése a szerző esetleges polgári állását, a társadalomban elfoglalt helyét és szerepkörét veszélyeztetné s ezért a nyílt kiállítás és színvallás helyett óvatosságból és taktikai szempontból lemond arról, hogy személyének sulyával és tekintélyével hasson, s inkább az álnév páncélruháját és sisakrostélyát ölti magára. *Jókai*, aki az abszolútizmus idején a hatóságok zaklatásától és üldözésétől tartott, bizonyos alkalmakkor a *Sajó* álnévet használta. Számos ilyen példát lehetne felsorolni nemcsak a magyar irodalomból, hanem a világirodalom legkülönbözőbb területeiről. Olyankor, ha a társadalmi vagy politikai nyomás erősebb volt, ha az író kezét megkötötte a cenzura vagy életheletőségét, létét veszélyeztette a vélelenség és gondolat szabad nyilvánításán, az író, akinek hallatnia kellett szavát, mert úgy érezte, hogy vállalt szerepe nemcsak kenyérkereseti pálya, nemcsak foglalkozás, hanem szent elkötelezettség és hivatás, inkább álnév mögé rejtőzött, csakhogy gondolatait, fontos meglátásait embertársaival közölhesse. Napjainkban, amikor a korfelelős író rohamosan veszíti a talajt a lába alól, amikor létének és társadalmi helyzetének veszélyeztetése nélkül többé már alig vállalhatja írásaiért a felelősséget, egyre nő azoknak a megalkudni nem tudó tollforgatóknak a száma, akik az álnév vértje mögött keresnek menedéket. Az írói álnév használata ebben a vonatkozásban kap fontos szerepet. Létjogosultsága ebben az esetben százszázalékiig indokolt.

Jellemző, hogy míg külföldön — főleg a franciáknál, angoloknál, olaszoknál, németeknél — az álnévek használatának komoly és jelentős irodalma van, nálunk e kérdéssel jóformán alig foglalkoztak.²

1. V. ö. Sándor László: Robert David, napjaink cseh „Villon“-ja. Korunk XII. évf. 470-171 o. — 2. Porzolt Kálmán: Magyar írói álnévek c. kisebb dolgozata érdemel említést a Figyelő XIII. évfolyamában.

HOLLÓS KORVIN LAJOS: GYERMEKKOROM

Egy öreg verkiis dalolt nékem egyszer
a vándordarvakról, kik messze mentek.
Bölcsöm mellett térdelt e régi mester,
mint verkiójén a régi égi szentek.

Később anyókák tipegtek mögöttem,
kalapjukon struccollak bólogattak.
— Ilyen tolluk van, — mondtam és nevettem,
— éppen ilyen a temetéslovaknak.

Nem mosták arcomat számár tejében,
s jól emlékszem, csak ijedtemben sírtam
egy myrtus-szagu, őszí temetésen,
hogy kistestvérem fektették a sírba.

Matrózblúzomon piros volt a másni.
S ha azt is elmondom, mennyire félttem,
mikor megjött hozzánk a bécsi bácsi,
azt hiszem, akkor mindent elmeséltem.

Aztán egy éjjel elfagyott a kertünk,
ez volt gyermekkorom, — még sem sirattam,
hogy észrevétlen, mint az illat, eltűnt
egy lábujjhegyen lépő pillanathan.